

TL 1041 Kuzey-Doğu (Sibirya) Diyalekt Alanı

Öğretim Üyesi: Dr.Öğrt.Üyesi Mustafa Can Teziç.

13. Hafta

Tuva'da Matbuat Alanında Sovyetler Birliği ile Geliştirilen İlişkiler (II)

Bunun dışında VOSK Tuva'ya yapmış olduğu yardımlara Moğol Halk Cumhuriyetini de ekleyerek ülkeler arası eğitim komisyonu oluşturmuştur. 1926 yılında Tuva da ilk olarak RSTK ile ilişkilerini geliştiren VOSK aynı zamanda sosyal ve kültürel ilişkilerini Moğolistan ile de geliştirme yolunda belirli bir mesafe almıştır. Bu çalışmalar sonucunda Moğolistan'da Sovyet okulları açılmıştır. VOKS kazanmış olduğu bu deneyimi Tuva'da da tekrarlanmıştır. 1926 yılında RSTK, VOKS yolu ile okul ve kütüphanelerini Sovyet yayınları ile genişletmiştir. 1929 yılına gelindiğinde VOSK'un girişimi ile birlikte Sovyet ders kitapları bedava temin edilmeye başlandı.

1932 yılına gelindiğinde VOSK kanalı ile Sovyetler Birliği Tuva'daki Rus okullarına düzenli olarak ders kitapları yollamaya başlamıştır. Bu yayınlar içerisinde çocuk kitaplarından Tolstoy, Puşkin, gibi klasik eserlere varıncaya kadar pek çok alanda farklı yaş gruplarına hitap edecek kitaplar vardır.

1927 yılına kadar toplumsal ve kültürel alanda ilişkilerin geliştirilmesi amacı ile VOSK ve Tannu-Tuva Halk Cumhuriyeti arasında temaslar kurulmuştur. Bu çerçevede Tannu-Tuva Halk Cumhuriyeti VOSK'un idari yapısı içerisinde Uzak Doğu şubesi içerisine alınmıştır. Bununla beraber VOSK araştırma ve sağlık alanında da geziler düzenlemenin yanında 1929 yılında Tuva'da devlet müzesinin kurulmasına da yardım etmiştir. İnşa edilen müze içerisinde bilimsel bir kütüphane kurulurken bu kütüphaneye Sovyetler Birliğinden klasikler, zamanın

güncel Sovyet literatürü, arkeoloji, zooloji, botanik, jeoloji, paleontoloji, etnografya, bilimsel ve popüler yayınların yanında fizik, teknik, tıp ve veterinerlik alanlarında da yayınlar yollanmıştır.

1930 yılında Tuva Kültür Bakanlığı hayata geçirilmiştir. Bakanlığın çalışmaları kapsamında kütüphaneler, gezici yurtlar, kızıl köşeler, sinema ve sağlık merkezleri kurulmuştur. Aynı yıl Tuva'da eğitim komitesi oluşturularak bu komite çerçevesinde ülkedeki bilimsel araştırmalar organize edilmeye başlanmıştır. Bilimsel projelerin yanında devlet matbaası, devlet kütüphanesi ve devlet müzesi de eğitim komitesi bünyesine girmiştir. Tüm bu gelişmelerin yanında eğitim komitesi bünyesinde Sovyetler Birliği ve Moğolistan ile kültürel alandaki ilişkilerin geliştirilebileceği kültürel bağlar dairesi kuruldu. Tüm bu daireler VOSK yolu ile gerekli kitap ve yayınlara eriştiler.

Temin edilen kitaplar içerisinde bilimsel ve kültürel kitapların yanında Sosyalist sistemin kurulmasında rehber olacak yayınlarda vardı. Eğitim komitesinin almış olduğu bu kitaplar arasında örnek olarak: SSSR ve dünya için mücadele, ikinci beş yılda hayvancılık, yeni yükselişte kültür inşası, Lenin eserlerinde devrim yasası gibi kitap ve pek çok broşür bulunmaktaydı. 1931 yılında ise Hojunlar ile ilişki içerisinde olan halk kütüphanesi Kızılda kuruldu.

Tuva'da matbuatın yanında yine Sovyetler Birliğinin yardımları ile bir tiyatro kurulmuş. Tiyatro ile birlikte rejisör kursu, stüdyo, senaryo deneysel laboratuvar gibi tiyatroya yardımcı tüm dallar da yine Sovyetler Birliği yardımı ile Tuva'ya getirilmiştir.

1943 yılına gelindiğinde kendine ait matbaası ve kitap satış ofisi olan Tuva yayın birliği de kurulmuş ve çok geçmeden yayın evi uluslar arası anlaşmalar ile Sovyet literatürünü basmaya başlamıştır. Bu gelişmeler yaşanırken VOKS da faaliyetlerine devam etmektedir. Örnek vermek gerekirse 1929-1930 yılları

arasında Tuava'ya iki ton kitap üç bin ruble karşılığında gönderilmiştir. İlerleyen süreç içerisinde bu sayı dört ton kitaba çıkarken ödenen rakam ise yedi bin rubledir . Özellikle 40'lı yıllara içerisinde Sovyetler Birliğinin faşist Almanya'ya karşı İkinci Dünya savaşına girmesi ile birlikte Kızılda Rus kitapların basımında büyük artış görülmüştür.

Sonuç olarak Tuva'da Sovyet menşeli yayınlar iki etapta ele alınabilir. Bunlardan ilki 1921-1924 yılları arasında Sovyetler birliği ile ilişkilerin kurulduğu yıllardır. Bu yıllarda Rusça kitaplar ve broşürler Tuva da görülmeye başlamıştır. İkinci etap ise 1925-1944 yılları arasındaki dönemdir. Bu dönem de Tuva'da Sovyetler Birliğinden gelen kitaplar VOSK kanalı ile geniş yayılma imkanı bulmuştur.

Tannu-Tuva Halk Cumhuriyetinde, Sovyetler Birliğinden gelen kitaplar yerel eğitim sisteminin kurulmasında güçlü bir etkiye sahip olurken yine bilimin ve güncel kültürün Sovyetler Birliğinin ideolojisi yönünde gelişmesine ve güçlenmesine de neden olmuştur.

Tuva'da Gazete ve Dergi Alanındaki Faaliyetler

Bağımsızlık sonrası Tuva da basın yayın alanında yürütülen faaliyetlere bakıldığında bir yandan ulusal kültürel yapının homjenizasyonu hedeflenirken aynı zamanda gerek gazetelerin gerekse dergilerin içeriği Sovyet ideolojisinden güçlü bir şekilde etkilenmiştir. Pek çok dergi ve gazetede de görüleceği üzere bu yayınlar Tuva insanını ulusal kültürün ötesinde ortak bir Sovyet üst kültürüne bağlamayı hedeflemektedir.

B. Anderson (1995) uluslaşma olgusunu geliştirmiş olduğu hayali cemaat kavramı ile açıklamaktadır. B. Anderson yazılarında yazı dillerinin inşası ve inşa edilen yazı dillerinden oluşturulan matbuatın ulusal aidiyetlerin gelişmesindeki

yerine önem vermiştir. B. Anderson'a göre yerel dilde yazılmış matbuatın popülasyon içerisinde okunmaya başlanması yerel lehçelerin ve aidiyetlerin asimilasyonuna neden olmaktadır. Bu süreç içerisinde günlük gazetelere büyük önem veren B. Anderson, güncel çıkan düzenli gazeteler sayesinde daha önce birbirlerini hiç tanımayan bireyler arasında ortak fikirlerin tartışıldığı bir kamu oyu oluştuğu iddia etmektedir.

Konumuzla bağlantılı olarak Tuva'da gazete ve dergi alanında yapılan çalışmaların Tuva millî kimliğinin oluşmasında oynadığı rol kadar aynı zamanda Tuva'nın sosyalist bir dünyaya bağlanmasında da ideolojik bir araç olarak son derece önemli bir rol oynadığını görmekteyiz. Bu çerçevede Tuva da basının geniş arat kitlelerin siyasi eğitimi ve bu kitlelerin Tuva da sosyalizmin inşasındaki rolü büyük önem taşımaktadır. Gazete ve dergiler kanalı ile Tuva'lılar güncel iç ve dış problemleri sosyalist dünya görüşü ile takip etmektedirler. Bu ise millî şuurun ötesinde sosyalist temellerde enternasyonal bir hayali cemaat algısının yavaş yavaş topluma hakim olmasına yol açmıştır.

Kaynak:

Teziç M.C. Sovyet Döneminde Tuva “Yüksek Kültürü'nin” İnşası // Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2018 Güz (29), 141-168.